

אם כן מאי איריא קרן שמאל, כלומר: אם להשמיענו בא רב שמשכחת לה שתי שמירות בשור אחד, אם כן לא הוצרך להרחיק נגיחותיו מימין לשמאל, שהרי אפילו בימין נמי, אית ביה צד תמות ואית ביה צד מועדות, שצד תמות במקומה עומדת כמבואר לעיל, ובימין גופיה משכחת שתי שמירות בשור אחד!?

אמרי, תירצו בני הישיבה:

לעולם כרבי יהודה אמר רב את דינו, ומיהו לא סבירא ליה לרב הא דרב אדא בר אבהו שצד תמות במקומה עומדת —

והבי קאמר, כלומר: ודין זה עצמו בא להשמיענו רב: כי האי גוונא דימין ושמאל בלבד הוא דמשכחת ביה בשור אחד צד תמות ומועדות, השונים בדיני שמירתם —

אבל מועד לגמרי, לא משכחת ביה באותו מח-א שור עצמו צד תמות כלל שצד תמות אינה עומדת במקומה.

שנינו במשנה: רבי אליעזר אומר: אין לו שמירה אלא סכין:

אמר רבה: מאי טעמא דרבי אליעזר?

כלומר: באופן זה אתה מוצא בשור אחד תמות ומועדות.

אמרי, תמהו בני הישיבה: והרי פשיטא, שלא לענין תשלומין השמיענו רב שאינו מועד, וללמדנו שאם נגח בקרן שמאל שלא הועד עליה אינו חייב בתשלומין, כי דבר פשוט הוא, (20) אלא לענין שמירה הוא שהשמיענו רב שאינו מועד לקרן שמאל, ללמדנו, שהשמירה הפוטרת אותו על מועדותו שבקרן ימין, אינה השמירה הפוטרת אותו בקרן שמאל מחצי נזק שלא הועד עליה —

ואם כן תיקשי: אליבא דמאן אמרה רב!?

אי אליבא דרבי מאיר, הרי אי אפשר לומר כן, כי:

האמר רבי מאיר: אחד תם ואחד מועד שמירה מעולה בעי, כלומר: דין שמירה אחד לתם ולמועד, ואין נפקא מינה בשמירה בין ימין לשמאל.

ואי אליבא דרבי יהודה המחלק בין תם למועד, שהמועד די לו בשמירה פחותה מזו של תם, והיינו דאמר רב, שבשור אחד יש שתי שמירות, שלנגיחות של ימין שמירתו פחותה, ולנגיחות של שמאל שמירתו מעולה; אף זה אי אפשר, כי:

20. א. כתב רש"י: "הא ודאי לענין תשלומין לא איצטריך ליה לרב לאשמועינן, דלימין נזק שלם, ולשמאל שלא הועד לה משלם חצי נזק, דהא כי האי גוונא טובא תנן [שהרי שנינו רבות כאלה], דאפילו מועד לאדם [שיש לו מזל] אינו מועד לבהמה, וכל שכן מועד לקרן ימין שהוא צד חזק שבו, אינו מועד לשמאל; אלא ודאי רב לענין

שמירה אשמועינן", [וראה עוד ברש"י על הגירסא בגמרא].
וכתב הראב"ד [הובא ב"שיטה מקובצת"] על דברי ה"צרפתי", ש"אין הדבר פשוט כאשר אמר, ואם איתא דהכי הוא, איבעי ליה למיתנייה במתניתין, דהא עדיפא ממועד ממין לשאינו מינו, מאדם לבהמה, והמבין יבין".

משום דאמר קרא גבי מועד "ולא ישמרנו", והכי קאמר: שוב אין לו שמירה לזה, כלומר: אפילו ישמרנו, ישלם אם יזיק.

אמר תמה ליה אביי לרבה: אלא מעתה, כפירושך בכתוב, וכי הא דכתיב [שמות כא לג]: "וכי יפתח איש בור, או כי יכרה איש בור ולא יכפנו, ונפל שמה שור או חמור. בעל הבור ישלם כסף ישיב לבעליו" נמי נאמר שפירוש הכתוב הוא: שוב אין לו כיסוי לזה! ולמדנו, שאפילו אם יכסה את הבור יתחייב לשלם אם יפול שמה שור או חמור!?

וכי תימא, הכי נמי! אכן כך הוא הדין שהכורה או אפילו הפותח בור, (1) שוב אין מועיל לו כיסוי!?

והתנן בהדיא לא כן:

דתנן: כסחו — הכורה או הפותח את הבור — לבור שכרה או פתח כראוי, ונפל לתוכו שור או חמור ומת, פטור, הרי שהכיסוי מועיל.

אלא מכח קושיא זו אמר אביי:

היינו טעמיה דרבי אליעזר, שאין מועלת שמירה למועד לפוטרו מן התשלומין:

כדתניא: רבי נתן אומר:

מניין שלא יגדל אדם כלב רע בתוך ביתו, ומנין שאל יעמיד אדם פולם רעוע בתוך ביתו, כיון שהעולה עליו מסתכן ליפול —

שנאמר: "ולא תשים מיים בביתך".

ואף גבי שור מועד — שהוא ככלב רע — מה שאמרה תורה "ולא ישמרנו", היינו ולא יקיימנו. (2)

הדרן עלך שור שנגח ארבעה וחמשה

2. נתבאר על פי רש"י, והקשו התוספות: אם כן גם גבי בור נאמר כן?! ותירצו: דבור אית ליה תקנתא טפי כשמכסהו כראוי משור נגחן.

ועוד תירצו: שאם כי בתחילה הבינה הגמרא, שרבי אליעזר מחייב בתשלומין אפילו שמרו שמירה מעולה, מכל מקום לפי אביי, מועילה שמירה מעולה לפוטרו, ואף שחייב הוא לשוחטו; ומיהו שמירה פחותה אינה מועילה, מדאוסר רבי אליעזר לקיימו, "ולהכי אמר לעיל [מה ב], הא מני רבי אליעזר היא".

ביאור סוף דבריהם הוא: בברייתא לעיל מה א מבואר [כפי שפירשה הגמרא], שהשוכר ששמר שמירה פחותה, והמית השור את האדם, הרי השוכר משלם כופר לניזק, ודמי שור לבעליו; והוקשה לגמרא: מחד גיסא אנו

ב. נסתפקו התוספות: האם דוקא נקט [ימין ושמאל, ולא אמר: "מועד לקרן זו אינו מועד לקרן זו"], ולפי שקרן ימין מזומן להזיק יותר מקרן שמאל, אבל מועד לקרן שמאל כל שכן דמועד לקרן ימין, או שמא אינו מועד, ואורחא דמילתא נקט.

1. יש להסתפק, אם הסלקא דעתין הוא, שהפותח בור אינו נפטר בהחזרת הכיסוי למקומו עד שיסתמנו.

או שהסלקא דעתין הוא, שאינו נפטר עד שיעשה כיסוי חזק כמו הראשון, וללמד, שאם פחות הוא מן הראשון, אף שכיסוי טוב הוא ומיקרי "שמירה", מכל מקום אינו פטור.

מחייבים אותו בכופר אף שהיה שמור שמירה פחותה, הרי שהמועד צריך שמירה מעולה; ומאידך גיסא אנו מחייבים את השוכר בתשלום לבעליו אף ששמר שמירה המספקת לשומר חינם, ואם כן שוכר כנושא שכר דמי, ושני דינים אלו, אינם לא כרבי מאיר ולא כרבי יהודה. ומיישבת הגמרא: הברייתא רבי אליעזר היא, שלשיטתו אין די בשמירה פחותה למועד ולכן חייב כופר, ומיהו סובר רבי אליעזר "שוכר כנושא שכר דמי", ולכן חייב השוכר בתשלום דמי השור לבעליו; וזה הוא שכתבו התוספות, שמכאן מוכח שלענין תשלומין אין די לו בשמירה פחותה, לדעת רבי אליעזר.

ואולם מדברי רש"י כאן נראה כתירוצם הראשון; וכן מבואר בהדיא ברש"י לעיל על הסוגיא שהביאו התוספות, שלשיטת רבי אליעזר מחייב בתשלומין אפילו כשמר שמירה מעולה; וזה לשונו שם: "אין לו שמירה למועד אלא סכין ואפילו שמירה מעולה, וכל שכן האי דשמירה פחותה נטריה, ומשום הכי משלמין כופר .... ובדנטריה שמירה מעולה לא מצי מוקים לה אפילו לרבי אליעזר, דאף על גב דלענין כופר חייבין, דלא סגי ליה בשמירה מעולה וכו'".

ודעת הרשב"א כהתוספות בתירוצם השני, ראה לשונו; וכן דעת המאירי, ראה לשונו.

פרק שור שנגח את הפרה

מתניתין:

וכשם שכשיש ספק כמה הזיק, משלם הוא את מחצית הממון המוטל בספק, **בן** הוא הדין כשיש ספק מי הוא המזיק,

שור תם שהזיק, אין בעליו של השור משלם מנכסיו, אלא מגופו של שור נותנים לניזק את חצי נזקו.

לפיכך, פרה מעוברת שנגחה את השור ונמצא ולדה חי⁽³⁾ בצדה, ואין ידוע לנו האם עד שלא נגחה הפרה את השור ילדה, ונמצא שהולד לא השתתף בנגיחה, ואין גובין ממנו את תשלום נזקו של שור.

או האם מאחר שנגחה את השור ילדה, ונמצא שהולד היה שותף בנגיחה, ואף ממנו יש לגבות את תשלום הנזק.

שור תם שנגח את הפרה שהיתה מעוברת ונמצא עוברת מוטל מת בצדה, ואין ידוע לנו⁽¹⁾ האם עד שלא נגח אותה ילדה [הפילה אותו הפרה], ואין בעל השור חייב לשלם על הולד.⁽²⁾

או האם מאחר שנגח אותה ילדה, ובעל השור חייב לשלם גם על הולד שמת מכח נגיחת שורו.

הרי זה משלם חצי נזק לפרה [עבור הפרה] שבודאי הזיק אותה, וכן משלם הוא רביע נזק לולד, היות וספק הוא אם עליו לשלם חצי נזק כדין שור תם, או שפטור הוא מכלום, ומספק חולקים את הממון ביניהם ומשלם רביע נזק על הולד.

אם כן פשיטא שהפרה לא הפילה את הולד מחמת עצמה, ובמאי מספקא לן?!

יש לומר: הספק הוא — האם השור בא לפניה, ומחמת בהלה הפילה את הולד, ואין בעל השור מחוייב לשלם היות ולא הוי כי אם גרמא, וגמרא בנזיקין פטור.

או שמא בא השור מאחריה וההפלה היתה מכח הנגיחה — גמרא בבא בתרא צג א. [ובתוספות שם פירשו דהפלה מחמת בהלה מיעוטא היא, אלא דבצירוף למיעוט פרות מפילות הוה ליה כמחצה על מחצה.]

3. לעיל קתני ונמצא עוברת בצדה, והכא קתני ונמצא ולדה בצדה, משום דברי שא מיירי כשמת הולד, ואילו כסיפא מיירי בולד חי — תוספות יום טוב.

1. הא דקתני ואין ידוע ולא קתני ואין יודעים הוא משום דמיירי אפילו כאשר הניזק והמזיק "יודעים" מתי היתה ההפלה; הניזק טוען בודאות שהפרה הפילה אחר הנגיחה, והמזיק טוען בודאות שהפרה הפילה לפני הנגיחה — רשב"ם בבא בתרא צג א. [כמאן דאמר: אפילו כברי וברי חולקים אליבא דסומכוס, אבל לרבא דאמר בבבא מציעא ק א דכברי וברי לא אמר סומכוס, הכא נמי מיירי בשמא ושמא.]

2. למאן דאמר [לקמן]: אין הולכים בממון אחרי הרוב, הספק הוא האם הפרה הפילה את הולד מחמת עצמה, או שהפילה אותו מחמת נגיחת השור.

אך למאן דאמר הולכים בממון אחרי הרוב, והרי רוב פרות מתעברות ויולדות ואינן מפילות,

הפילה את הולד, ועל בעל השור לשלם חצי נזק על הולד, או שהפרה היא שהפילה את הולד, ובעל השור פטור עליו, מחייב סומכוס את בעל השור ברביע נזקו של וד, ובעל הולד מפסיד מחצית.⁽⁵⁾

אבל חכמים אומרים: זה כלל גדול בדין: המוציא מחבירו [מי שיש לו תביעה על חברו, ורוצה להוציא ממנו ממון], עליו מוטל להביא את הראיה לדבריו, ואם לא יביא ראיה — יפסיד את הכל.

לפיכך, לדברי חכמים: משלם בעל השור חצי נזק לפרה, ואינו משלם כלל על הולד, עד שיביא הניזק ראייה שמשנגחה לדה, ואז ישלם לו בעל השור חצי נזק גם על הולד.

ומפרשינו: למה לי [לחכמים] למימר: זה כלל גדול בדין ולא סגי לומר: המוציא מחבירו

הרי הניזק משתלם [מקבל תשלום מן המזיק] חצי נזק מן הפרה — שבודאי הזיקה, ורביע נזק מן הולד — מספק.

השתא משמע דמשתלם רביע נזק מן הולד, בנוסף למה שהוא משתלם חצי נזק מן הפרה, ובגמרא מתמהינן עלה, ומפרשינן למתניתין.

גמרא:

אמר רב יהודה אמר [בשם] שמואל: זו שאמרנו ברישא: משלם מן הספק רביע נזק לולד, דברי סומכוס הן, דאמר: ממון המוטל בספק [שיש בו ספק] חולקין ביניהם התובע והנתבע, לזה מחצה ולזה מחצה.⁽⁴⁾

לפיכך, כשאנו מסופקים אם נגיחת השור

משועבד לחובו, והמזיק יכול לסלקו מן השור על ידי שיתן לו מעות, אם כן הרי יש למזיק חזקה בממונו, ובלא ראיה אי אפשר להוציא ממנו. [וברשב"א כתב דאף לרבי ישמעאל לא נחשב המזיק "מוחזק", כי עד שיסלקנו בוודי נוטל הניזק את גופו של השור].

ולשיטה זו, לדעת חכמים אף באופן שאין "חזקת ממון" אין אומרים יחלוקו, אלא המוציא מחבירו עליו הראיה.

ובביאור הגר"א [חשן משפט רכג ז] כתב שהרמב"ם חולק וסובר: דוקא אם יש "חזקת ממון" נחלקו חכמים ואמרו המוציא מחבירו עליו הראיה, אבל כאשר אין חזקת ממון, מודים חכמים לסומכוס דחולקים מספק, אם כן הא דמוקי למתניתין בסומכוס ולא כחכמים הוא משום דמוקמינן לה אפילו כרבי ישמעאל, או כרבי עקיבא וכשהשור ברשות המזיק, דאי כרבי עקיבא ובאגם, הרי אף לדברי חכמים יחלוקו.

4. טעמו של סומכוס האומר: ממון המוטל בספק חולקין [אפילו במקום חזקת "מרא קמא" כמבואר בבא מציעא א א], הוא משום דממון המוטל בספק נחשב כאילו שניהם מוחזקים בו — "קונטרס הספיקות" כלל א אות ד על פי תוספות בבא מציעא צו ב ד"ה לימא [ושם בתוספות הרא"ש].

5. שיטת התוספות שאם יש לנתבע "חזקת ממון", מודה סומכוס לחכמים שהמוציא מחבירו עליו הראיה, אם כן צריך לפרש את המשנה כדעת רבי עקיבא האומר [לעיל לג א]: "הוחלט השור", ובאופן שהשור נמצא באגם ולא ברשותו של המזיק, כי אם הוא נמצא ברשות המזיק, הרי יש למזיק "חזקת ממון" ואי אפשר להוציא ממנו בלא ראיה, וכן אי אפשר לפרש את המשנה כדעת רבי ישמעאל הסובר [שם]: "יושם השור", כי לדעתו אין השור עצמו שייך לניזק, אלא רק

עליו הראיה? משום דאצטריך לרבות דאפילו אם ניזק אומר: ברי [ברור] לי שאתה חייב, ומזיק אומר: שמא אינני חייב, אין אומרים: ברי ושמא ברי עדיף ומוציאין ממון

על ידי טענת ברי של התובע, (6) אלא — המוציא מחבירו עליו הראיה, (7) וכל זמן שהניזק אינו מוכיח את דבריו, אין המזיק חייב לשלם לו. (8).

6. משמע דאם היינו אומרים ברי ושמא ברי עדיף, היה המזיק משלם חצי נזק גם על הולד. והנה קיימא לן אין אדם משלם קנס על פי עצמו, וכדילפינן [לעיל סד ב]: "אשר ירשיעון אלהים" — פרט למרשיע את עצמו. ונחלקו הראשונים האם "שאר הוכחות" כגון "מיגו" מועילות לענין קנס, או דבעינן דוקא עדים. הרמב"ן [כתובות פרק ג] סובר דגם "מיגו" מהני ורק "הודאת פיו" נתמעטה דלא מהני בקנס, והרמ"ה [הובא בטור שצט ד] סובר דמיגו אינו כלום, דבקנס לא שייך חיובא אלא בעדים. [ובש"ך שצט ג משמע דמיגו הוי כמו שהביא עדים על הדבר].

ולכאורה מסוגיא דהכא מוכח כהרמב"ן, דהא משמע דאם ברי עדיף היה מחוייב לשלם קנסא דחצי נזק.

אלא דב"שיטה מקובצת" בשם הר"ש כתב דהך הוספה דזה כלל גדול בדין — אפילו ניזק אומר ברי ומזיק אומר שמא, לאו אמתניתין קאי, אלא מילתא באנפי נפשה היא, ומיירי כשתובע אותו נזק שלם שהוא "ממון" ולא "קנס".

אבל מדברי התוספות [ד"ה דאפילו] מוכח שהם פירשו דזה כלל גדול בדין קאי אמתניתין ומיירי בפלגא נזקא דהוא קנסא, ומוכח דסבירא להו כהרמב"ן — "קהילות יעקב" סימן לג ס"ק ג ד.

[וראה ברמב"ן (בבא מציעא צז ב סוף ד"ה שמעת מינה) שדן אם אליבא דסומכוס ברי ושמא ברי עדיף, או לאו ברי עדיף ויחלוקו, ואם תימצי לומר דלסומכוס ברי עדיף הרי אי אפשר להעמיד את המשנה. באופן שהניזק אומר ברי

והמזיק אומר שמא, ונמצא שמה שאמרו "זה כלל גדול בדין" לא קאי אמתניתין — כשיטת הר"ש ודלא כשיטת התוספות].

7. לקמן קיח א סבירא ליה לרב יהודה דברי ושמא ברי עדיף ותיקשי: אמאי קאמר רב יהודה הכא דלא אמרינן ברי עדיף?!

יש לומר: לא אמרינן ברי עדיף אלא כאשר הנתבע מסוגל לדעת מה אירע, וכשאינו יודע — השמא שלו הוא גרוע, והברי של התובע הוא טוב, שהרי הוא יודע שהנתבע יכחיש אותו אם הוא משקר, אבל הכא שהמזיק אינו יכול לדעת אם שורו הזיק גם את הולד או לא, השמא שלו אינו גרוע והברי של התובע אינו ברי "טוב" כי הוא יודע שלא יוכל להכחישו, ובכהאי גוונא לכולי עלמא לא אמרינן ברי עדיף — תוספות.

וב"נתיבות המשפט" עה ז כתב דהא דברי עדיף, אם היה הנתבע צריך לדעת, הוא משום דחשדינן ליה שמשקר, ולפי"ז, בברי גרוע ושמא גרוע, גם כן ברי עדיף — "קובץ שיעורים" בבא בתרא אות תסא [דלא כרבי עקיבא איגר חושן משפט שצט ג ומתוספות בבא מציעא צז ב יש להוכיח דברי טוב ושמא טוב נמי ברי עדיף — "קובץ שיעורים" שם].

8. א. הקשו התוספות: כאשר באו עדים והעידו שהשור נגח את הפרה ולא העידו שהשור הזיק גם את הולד, הרי זה כמודה במקצת הטענה, שמחוייב שבועה על שאר הממון שהוא מכחיש [בבא מציעא ג א ראה מהר"ם ומהר"ם ש"ף], והיות שהמזיק אינו יכול להשבע שהרי הוא

לך, ולגבי שחיטה אין שום חיסרון במה שהשור נגחן, והרי זה מקח גמור, השור שלך והמעוות שנתת שלי הם.

רב אמר: הרי זה מקח טעות, והרי הוא כמי שקנה יין ונמצא חומץ.

ושמואל אמר: יכול המוכר שיאמר לו ללוקח: לשחיטה מכרתיו לך ואין כאן מקח טעות.⁽¹⁰⁾

אי נמי הא דאמרינן זה כלל גדול בדין, איצטריך לבי הא דאתמר: המוכר שור לחבירו ונמצא שהשור הוא שור נגחן⁽⁹⁾ ואינו ראוי לחרוש בו.

הלוקח אומר: לחרישה לקחתיו, והרי מקחי מקח טעות, ואני רוצה להחזיר את השור, ולקבל את דמיו בחזרה מן המוכר.

והמוכר אומר: לא כי, אלא לשחיטה מכרתיו

האם יש כאן חיוב ממון, אלא שיש לנתבע זכות להשבע ולהוכיח על ידי השבועה שהוא אינו חייב. או דכל עוד שלא באו שני עדים אי אפשר לחייבו ממון, אלא שהתורה נתנה לתובע זכות לדרוש שבועה מן הנתבע, אולי יודה שהוא חייב.

תוספות בתירוצם השני [וכן הטור שצט ד והרשב"א לעיל מא ב ד"ה אלא כשהמית] סוברים שאין השבועה אלא כדי שיודה, אבל אין כאן חיוב ממון, לפיכך לא שייך שבועה בקנס. ובשאר התירוצים סוברים התוספות [וכן דעת הראב"ד שהובא ברשב"א שם וכן הוא להדיא ברשב"א בבא בתרא לד א בשם הריב"ם] דשבועת עד אחד תשלומין נינהו, אלא דיכול לפטור עצמו בשבועה. ולפי זה אף בקנס שייך חיוב שבועה, כי אפילו אם הוא יודה לא יפטר מלשלם, היות ואינו מרשיע ומחייב את עצמו, שהרי עדות העד כבר חייבתו ממון — שו"ת רבי עקיבא איגר [תנינא קמ] ו"קהילות יעקב".

9. שהיה נגחן קודם מכירה — רשב"ם [בבא בתרא צג א]. כי אם הוא נעשה נגחן אחרי המכירה, אין המוכר אחראי לכך.

10. המוכר אינו יכול לטעון כך בתורת ודאי, דהא יש לומר שהלוקח קנאו עבור חרישה, אלא דהוי ספק, והמוציא מחבירו עליו הראיה. [ועל

אומר "שמא", אם כן עליו לשלם גם על הולד, שהרי מחוייב שבועה שאינו יכול להשבע חייב לשלם [כדברי רבא בבבא מציעא צח א]?!?

ותירצו התוספות שלשה תירוצים: הראשון: שמואל חולק על רבא, ואינו סובר שאם אינו יכול להשבע חייב הוא לשלם.

ועוד: כל עניינו של חיוב שבועה הוא כדי שהנתבע יודה, אם כן לא עדיף חיוב שבועה מהודאה עצמה, והרי אם היה מודה שהשור הזיק את הולד, היה פטור, למאי דקיימא לן [לעיל טו ב]: פלגא נוקא קנסא, על כן לא שייך לחייב אותו להשבע — על פי ביאור "קהילות יעקב" סימן לג סוף אות ז.

ועוד תירצו: אין אומרים מחוייב שבועה שאינו יכול להשבע משלם, אלא כאשר הנתבע היה יכול לדעת אם הוא חייב או לא, אבל כאן — שהמזיק לא היה נוכח בשעת ההיזק, ולא היה יכול לדעת אם אכן הזיק שורו את הולד, אינו מחוייב לשלם, אף על פי שאינו יכול להשבע.

ב. והנה נחלקו התירוצי הראשון והאחרון עם התירוצי השני האם שייך שבועה בקנס. התירוצי האמצעי סובר שלא שייך שבועה בקנס היות שאם יודה הוא יפטר מלשלם, ושאר התירוצים חולקים על זה.

וביאור מחלוקתם הוא: כאשר התורה הטילה שבועה במודה במקצת ובמקום עד אחד וכו',

והא דקאמרי רבנן "זה כלל גדול בדין",
אתא לרבוויי הא דשמואל, וכדמפרש ואזיל.

ופרכינן: **אמאי** פליגי רב ושמואל בהא?
וניחזי אי הלוקח הוא **גברא דזבין לרדיא**
[עובד אדמה שרגיל לקנות לחרישה], אם כן,
בודאי לחרישה לקחו, ואם נתן לו המוכר
שור נגחן, הרי זה מקח טעות. (11)

או **אי** הלוקח הוא **גברא דזבין לנכסתא**
[טבח שקונה לשחיטה], אם כן בודאי

לשחיטה לקחו, ואין כאן מקח טעות. (12)
ומשנינן: **לא צריכא** לאיפלוגי אלא **בגברא**
דזבין להא ולהא, שעובד אדמה הוא וגם
טבח (13) ולפעמים קונה הוא בהמה כדי
לשחטה, ולפעמים כדי לחרוש בה.
ופרכינן: הלא דמי שור העומד לחרישה
מרוכבים (14) מדמי שור שראוי לשחיטה
בלבד, אם כן יש אפשרות לברר את כוונתו
על פי סכום הכסף שהוא שילם על
השור. (15)

בלבד, היות ולא פירש את דעתו, הרי הוא
כמפרש ואומר לשם שחיטה אני לוקח.

13. רשב"ם. ובפשוטו אדם זה קונה יותר בהמות
לשחיטה מאשר לחרישה, שהרי שור לחרישה
שוהה אצלו זמן מרובה, ומכל מקום אין אומרים
היות ועל פי רוב אתה קונה לשחיטה, היה מוטל
עליך להודיע שאתה רוצה שור לחרישה.

והרא"ש כתב: וסבר רב דאזלינן בתר רובא
דעלמא, ואף על גב דזה האיש קונה לזה כמו
לזה, מכל מקום כיון דרובא דעלמא מסייע
לרדיא, מכריע את דעת הקונה לצד הזה, משמע,
דמיירי באדם שקונה בשוה לחרישה ולשחיטה.
[ובירושלמי (שביעית ה ג) פירושה בסרסור
שקונה כדי למכור לטבחים ולעובדי אדמה].

וראה ברשב"א בכבא בתרא שהיות ורובא
דעלמא לרדיא זבני על כן אנו תולים שגם קנייה
זו היא מן הרוב.

14. רשב"ם פירש שדמי שור לרדיא כפולים הם
מדמי שור לנכסתא, ובמאירי כתב: רוב מפרשים
פירושה אף בפחות משתות, ומכל מקום גדולי
המפרשים כתבו שלא נאמר דין דמים מודיעים
אלא כשיש הפרש ביניהם ביתר משתות.
[ובתוספות לעיל כז א כתבו שני תירוצים בזה].

15. בכבא בתרא עז ב נחלקו חכמים על רבי
יהודה ואמרו: המוכר את הצמד לא מכר את

כן כתבו הראשונים בכבא בתרא שאם הלוקח
מוחזק במעות גם לדעת שמואל יכול הלוקח
לחזור בו.]

ודוקא לדעת חכמים, אבל לדעת סומכוס גם
בכהאי גוונא אמרינן ממון המוטל בספק חולקין
— על פי תוספות. [ורשב"ם בכבא בתרא צג א
כתב דהכא מודה סומכוס.]

11. א. והרי הוא כאילו פירש לו לשם חרישה
אני לוקחו — רשב"ם.

ב. כתב הרשב"ם: דוקא כאשר המוכר מכיר
את הלוקח, נחשב כמפרש לו לשם חרישה אני
לוקח, אבל כשאני מכירים זה את זה, יכול
המוכר לומר לו: לא ידעתי שלחרישה אתה
מבקשו.

ובמאירי הקשה על זה: אם כן כשהקשתה
הגמרא וליחזי אי גברא דזבין לרדיא או לנכסתא,
אמאי לא תירצו דהכא במאי עסקינן כשאני
מכירים זה את זה?! ותיריך: לא רצתה הגמרא
לתרץ דמיירי כשאין מכירים זה את זה שהוא
דבר שאינו מצוי.

עוד כתב המאירי: יש מפרשים שהעמידו את
הסוגיא אף באופן שאינם מכירים זה את זה, כי
הואיל והדבר ידוע לכמה בני אדם, הרי הוא
כמוסר מודעה שלחרישה קנאו [אף שהמוכר
כלל לא ידע תנאי מודעה זו].

12. ואף אם היתה דעתו לחרישה ולא לשחיטה

שזמן שחיטה הוא⁽¹⁷⁾, דאוקיר בישראל וקאי בדמי רדיא [הבשר התייקר ודמי שור לשחיטה כדמי שור לחרישה].

אמרי [הקשו בני הישיבה]:

ואי מיירי בגברא דלית ליה זוזי כלל⁽¹⁾, מ-ב וליכא לאשתלומי מיניה אלא את השור עצמו, אם כן במאי קמיפלגי רב ושמואל, הא אפילו אם תאמר "מקח טעות" הוא,

וניחזי, אי [אם] הוא שילם כשיעור דמי שור העומד לרדיא, אם כן יש לנו ראייה שהשור נקנה לרדיא, ומקח טעות הוא.

ואי כשיעור דמי שור העומד לנכפתא הוא שילם, אם כן יש לנו ראייה שהשור נקנה לנכפתא, ואין כאן מקח טעות.⁽¹⁶⁾ ובמאי פליגי רב ושמואל!?

ומשנינן: לא צריכא לאיפלוגי אלא כגון

אם אכן התכוונת לחרישה, היית צריך לומר זאת בפירושו, והיות שלא אמרת — הפסדת, ובפרט זה אזלינן הכא בתר דמיס, כי כאשר שילם לו דמי שור לרדיא, הוה ליה כמפרש לרדיא אני מתכוין — על פי רשב"ם.

16. כתב הטור [רלב כא] דאם הוא גברא דלא זבין אלא לרדיא, והמוכר מכירו, הוי מקח טעות. אפילו לא יהיב אלא דמי בשרא, דהוי כפירש לרדיא. [והכי מוכח בגמרא מדלא מפרש בגברא דרגיל למזבן לנכסתא ויהיב דמי רדיא וכו' — ב"ח.]

17. מאירי.

1. יש הגורסים: אי דליתא להני זוזי, משמע דאף אם יש לו מעות אחרות, הרי זה כמו שאין לו, ויכול הוא לשלם ללוקח כגופו של שור, ורק אם יש בידו את המעות הראשונות שהוא קיבל מן הלוקח, הוא מחוייב להחזיר את אותן מעות, אליבא דרב דאמר מקח טעות הוא.

ורבינו תם חלק על גירסא זו, כי ב"מקח טעות" מסתבר לדון את המוכר שקיבל את המעות, כמו לוהה שקיבל הלוואה, ולוהה שיש לו מעות חייב לשלם אותן ואינו יכול לשלם סובין או כל דבר אחר.

הבקר, כלומר מי שאמר לחבירו "מכור לי צמד" נותן לו "צמד" [הוא העול וכלי העגלה קטנה והעגלה עצמה שמחברים שני שוורים יחד] ואינו נותן לו בקר, ואף שנתן לו דמי בקר שהם מרובים מדמי צמד, אין הדמים ראייה. ויש לתמוה מדוע הסוגיא כאן סוברת שהדמים ראייה, הרי הלכה כחכמים דהתם!?

וכתבו התוספות: דוקא הכא דאיכא רובא ללוקח — דהא רובא לרדיא זבני, וחזקת ממון למוכר — שהרי אתה בא להוציא ממנו את המעות, הוא דאמרין דהדמים מודיעים, אבל התם דליכא רובא ללוקח, אין הדמים מודיעים. [ולספרים דגרסי התם דאיכא רובא למוכר, כל שכן דאין הדמים ראייה.]

ובמאירי כתב: התם אין "בקר" במשמעות "צמד" ואי אפשר מכח ערך הדמים לכלול בדבריו מה שהוא לא אמר, אבל הכא "שור" אמר ושור הוא תובע, על כן יכולים אנו מכח ערך הדמים לקבוע אם כוונתו היתה לחרישה או לשחיטה.

עוד יש לומר: לענין צמד בקר היות ורובא דאינשי לא קוראים לבקר "צמד", אי אפשר לו לטעון דרכי לקרוא לבקר צמד עד שיביא ראייה, וערך הדמים אינו ראייה מספיקה, אבל הכא הלא הוא גברא דזבין להא ולהא, ואין כאן נידון על דרכו של הלוקח, אלא שהמוכר אומר ללוקח,